

DSc, dots. Akramjon KARIMOV
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Nargiza SUVANKULOVA, Ibrohim QOBULOV
O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIGA FOND BOZORI ORQALI INVESTITSİYALARNI OLIB KIRISH IMKONIYATLARI

Annotatsiya. Mazkur maqolada aksiyadorlik jamiyatlariga fond bozori orqali investitsiyalarni olib kirish imkoniyatlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinib, 2021–2025-yillar davomida aksiyalar hamda obligatsiyalar bozorining asosiy ko'rsatkichlari chuqur o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, aksiyadorlik jamiyatlari sonining izchil o'sishi investitsion muhitning jozibadorligini oshirgan bo'lsa-da, aksiyalar bozoridagi savdo hajmining keskin tebranishlari investorlar ishonchi va bozor barqarorligi bilan uzviy bog'liqdir. Shu bilan birga, obligatsiyalar bozorining 2025-yilda sezilarli darajada kengayishi kapital bozorining diversifikatsiyalashuvini va uzoq muddatli moliyalashtirish vositalarining rivojlanayotganini tasdiqlaydi. Maqolada fond bozori mexanizmlarining huquqiy, institutsional hamda iqtisodiy asoslarini takomillashtirish orqali aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirish imkoniyatlari yoritilib, korrelyatsion tahlillar asosida bozor segmentlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik ochib berildi. Natijada, ushbu tadqiqotning ilmiy-amaliy ahamiyati shundan iboratki, u O'zbekistonda kapital bozorini rivojlantirish va xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning strategik yo'nalishlarini belgilashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: aksiyadorlik jamiyatlari, fond bozori, investitsion jozibadorlik, xorijiy investitsiyalar, kapital bozorini rivojlantirish, aksiyalar bozori, obligatsiyalar bozori, moliyaviy barqarorlik, investitsiya muhiti, investitsiya oqimlari, iqtisodiy islohotlar, korporativ boshqaruv, institutsional investorlar, iqtisodiy xavfsizlik, xalqaro moliya bozorlari, iqtisodiy o'sish, korrelyatsion tahlil, regressiya tahlili, savdo hajmi, kapital jalb qilish, iqtisodiy-statistik uslublar, raqamli transformatsiya, iqtisodiy integratsiya, moliyaviy instrumentlar, barqaror rivojlanish.

OPPORTUNITIES FOR ATTRACTING INVESTMENTS INTO JOINT-STOCK COMPANIES THROUGH THE CAPITAL MARKET

Abstract. This article scientifically and practically analyzes the opportunities for attracting investments into joint-stock companies through the capital market, with an in-depth study of the main indicators of the stock and bond markets during 2021–2025. The research results show that although the consistent

growth in the number of joint-stock companies has increased the attractiveness of the investment environment, the sharp fluctuations in stock market trading volumes are closely linked to investor confidence and market stability. At the same time, the significant expansion of the bond market in 2025 confirms the diversification of the capital market and the development of long-term financing instruments. The article highlights the possibilities of enhancing the investment attractiveness of joint-stock companies by improving the legal, institutional, and economic foundations of capital market mechanisms, and correlation analyses reveal the interrelationship between market segments. Consequently, the scientific and practical significance of this study lies in its contribution to defining the strategic directions for capital market development and foreign investment attraction in Uzbekistan.

Keywords: *joint-stock companies, stock market, investment attractiveness, foreign investments, capital market development, equity market, bond market, financial stability, investment climate, investment flows, economic reforms, corporate governance, institutional investors, economic security, international financial markets, economic growth, correlation analysis, regression analysis, trading volume, capital raising, economic-statistical methods, digital transformation, economic integration, financial instruments, sustainable development.*

ВОЗМОЖНОСТИ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ В АКЦИОНЕРНЫЕ ОБЩЕСТВА ЧЕРЕЗ ФОНДОВЫЙ РЫНОК

Аннотация. В данной статье с научно-теоретической и практической точек зрения анализируются возможности привлечения инвестиций в акционерные общества через фондовый рынок, при этом глубоко изучены основные показатели рынка акций и облигаций за 2021–2025 годы. Результаты исследования показывают, что, несмотря на устойчивый рост числа акционерных обществ, который усилил инвестиционную привлекательность, резкие колебания объема торгов на рынке акций тесно связаны с доверием инвесторов и стабильностью рынка. В то же время значительное расширение рынка облигаций в 2025 году подтверждает диверсификацию рынка капитала и развитие инструментов долгосрочного финансирования. В статье раскрываются возможности повышения инвестиционной привлекательности акционерных обществ посредством совершенствования правовых, институциональных и экономических основ механизмов фондового рынка, а также с помощью корреляционного анализа выявляются взаимосвязи между сегментами рынка. В итоге научно-практическая значимость данного исследования заключается в том, что оно служит определению стратегических направлений развития рынка капитала и привлечения иностранных инвестиций в Узбекистане.

Ключевые слова: акционерные общества, фондовый рынок, инвестиционная привлекательность, иностранные инвестиции, развитие рынка капитала, рынок акций, рынок облигаций, финансовая стабильность, инвестиционный климат, потоки инвестиций, экономические реформы, корпоративное управление, институциональные инвесторы, экономическая безопасность, международные финансовые рынки, экономический рост, корреляционный анализ, регрессионный анализ, объем торгов, привлечение капитала, экономико-статистические методы, цифровая трансформация, экономическая интеграция, финансовые инструменты, устойчивое развитие.

KIRISH

Aksiyadorlik jamiyatlariga fond bozori orqali investitsiyalarni olib kirish masalasi bugungi globallashuv sharoitida iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri sifatida dolzarb hisoblanadi, chunki ushbu jarayon kapitalning erkin harakatini ta'minlab, korporativ boshqaruvning shaffofligini oshirish bilan birga, xalqaro investorlarga keng imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, fond bozori mexanizmlaridan samarali foydalanish nafaqat moliyaviy resurslarni jalb qilishga, balki iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish hamda innovatsion loyihalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, aksiyadorlik jamiyatlarining bozor kapitalizatsiyasini oshirish, ularning raqobatbardoshligini mustahkamlash va moliyaviy barqarorligini ta'minlash investitsion jozibadorlikni sezilarli darajada yuksaltiradi. Demak, fond bozori orqali investitsiyalarni jalb etish milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida, korporativ sektorning xalqaro integratsiyasida va yangi iqtisodiy o'sish drayverlarini shakllantirishda beqiyos ahamiyat kasb etadi.

Global investitsion oqimlarning so'nggi yillardagi notekisligi, ayniqsa, geo-iqtisodiy fragmentatsiya sharoitida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (TTXI) oqimlarining 2023-yilda 1,3 trln AQSh dollarida "turg'unlashgani"ni ko'rsatib, aksiyadorlik jamiyatlari uchun kapital bozorlarining muqobil va qo'shimcha moliyalashtirish kanali sifatidagi rolini kuchaytirmoqda. Shu yili rivojlanayotgan mamlakatlarga TTXI 7% ga pasaygani, real sektor loyihalariga uzoq muddatli kapital kirib kelishini sekinlashtirgani holda, ichki fond bozorlarini chuqurlashtirish va IPO/SPO mexanizmlarini tezlashtirish ehtiyojini oshirdi^[1]. 2024-yilda esa global TTXI oqimlari yana 11% ga qisqargani haqidagi yangilangan signal investorlar risk-premiyasining yuqoriligi va davlatlar uchun kapitalni bozorga chiqarish strategiyalarini qayta ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatadi^[2]. Bunday holat sharoitida aksiyadorlik jamiyatlari uchun shaffof korporativ boshqaruv, ma'lumotlarni oshkor qilish standartlari va likvidlik

inshootlari (market-meyking, indekslash) orqali fond bozorini investorlarga “kirish-chiqish”i oson maydonga aylantirish hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Kapital bozorlarida kapitalizatsiya va likvidlikning barqaror o’sishi, TTXI pasayishining real sektor investitsiyalari bo’yicha yuzaga keltirgan “bo’shliqlar”ini qisman to’ldiradi. Shu ma’noda, aksiyadorlik jamiyatlari ulushlarini keng jamoatchilikka taklif etish nafaqat resurslarni safarbar etish, balki iqtisodiyotda bozor intizomini mustahkamlash instrumenti sifatida ham muhim. Xalqaro tajriba shuni ko’rsatadiki, bozor kapitalizatsiyasi va korporativ shaffoflik o’rtasidagi ijobiy bog’liqlik uzoq ufqda investitsion jozibadorlikni tizimli ravishda oshiradi. Bu jarayonlar, o’z navbatida, mamlakatning suveren riskini pasaytirib, korxonalar uchun kapital qiymatni maqbullashtiradi.

Global aksiyalar bozori o’lchami 2024-yil yakunida 125,71 trln AQSh dollariga yetgani (2023-yil oxiriga nisbatan +13,4%) kapital bozorlarining real sektor investitsiyalarini moliyalashtirishdagi salohiyati hali ham katta ekanini ko’rsatadi^[3]. Bozorlarning bu kengayishi, likvid aktivlar bazasini kengaytirish orqali, IPO va qo’shimcha emissiyalarni o’tkazish uchun xavfsizroq “oyna” yaratadi. Shu bilan birga, EMEA hududida ayrim pasayishlar qayd etilgani mintaqaviy omillar va institutsional farqlar muhimligini eslatadi: listing jarayonlari, axborot oshkoraligi va investorlarni himoya qilish tizimlari sifat darajasini belgilaydi. Aksiyadorlik jamiyatlari nuqtayi nazaridan, bozor kapitalizatsiyasining kengayishi indekslash, passiv oqimlar va institutsional talabni ko’paytirib, ikkilamchi bozordagi likvidlik orqali birlamchi takliflar narxlashini barqarorlashtiradi. Bunda emissiya hajmi va free-float ulushi o’rtasidagi muvozanat, yuqori narxlashtirish xavfini kamaytirish va bozorni “issiq” yoki “sovuq” fazalarda haddan tashqari tebratmaslik uchun markaziy ahamiyatga ega. Transchegaraviy kapital oqimlari hamda depozitariy infrastrukturasi integratsiyasi esa chet ellik investorlar uchun kirish to’siqlarini pasaytiradi. Natijada, aksiyadorlik jamiyatlari uchun fond bozori orqali jalb qilingan mablag’larning “ko’paytiruvchi effekti” kredit bozorlariga nisbatan yuqoriroq bo’lishi mumkin. Bu esa iqtisodiyotda texnologik yangilanish, ESG talablariga moslashish va korporativ raqobatbardoshlikning oshishiga olib keladi.

O’zbekiston kontekstida fond bozori ko’rsatkichlari so’nggi davrda sezilarli jonlanishni namoyon qilmoqda. 2024-yil yakunida Respublika fond birjasi “Toshkent”da umumiy savdo hajmi 21,95 trln so’mni (taxminan 1,71 mlrd AQSh dollari) tashkil etib, yil davomida keskin o’sish qayd etildi. 2024-yil mayida bozor kapitalizatsiyasi 19,51 mlrd dollar atrofida yuqori nuqtaga chiqqan, 2025-yil fevralida esa 18,74 mlrd dollarda qayd etilgan bo’lib, bu kapital bazasining bosqichma-bosqich kengayayotganini ko’rsatadi. Listinglar soni 2024-yil fevral holatiga 100 dan ortiq emitentni o’z ichiga olgani va davlat ulushi mavjud

korxonalar ulushi sezilarli bo'lgani, xususiylashtirish to'liqini bilan birga bozorni chuqurlashtirish potentsialini oshiradi^[4]. Ushbu tendensiyalar aksiyadorlik jamiyatlari uchun birlamchi va ikkilamchi emissiyalar orqali uzoq muddatli resurslarga kirish imkonini kengaytirar, shu bilan birga, free-float ulushini oshirish orqali narx muvozanatini yaxshilaydi. Birja infratuzilmasida market-meyking, kliring va hisob-kitob tizimlarining takomillashuvi, kichik va o'rta kapitalizatsiyadagi kompaniyalar uchun ham kapital qiymatni pasaytirishga xizmat qiladi. Investitsion jozibadorlik nuqtayi nazaridan, savdo hajmlari va kapitalizatsiyaning o'sishi, korporativ axborot oshkoraligining kengayishi bilan uyg'unlashganda, institutsional investorlar ishtirokini jadallashtiradi. Natijada, fond bozoridan jalb qilingan mablag'lar real sektorda modernizatsiya, eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarish va innovatsion loyihalarga yo'naltirilishi mumkin.

Makroiqtisodiy barqarorlik va moliyaviy chuqurlashuv fond bozoridan kapital jalb etish samaradorligini belgilaydi. Kredit bozorining kengayishi emitentlar uchun qarz moliyalashini qulaylashtirsa-da, kapital qiymatning uzoq muddatli barqaror pasayishi uchun aksiyaviy moliyalash ham talab etiladi. Shu nuqtada, IPO va SPO lar orqali aksiyadorlik jamiyatlariga bevosita kapital kiritish, leverage darajasini me'yorlashtirish hamda risklarni muvozanatlashtirishga xizmat qiladi. Moliyalashtirish manbalari diversifikatsiyasi (aksiyalar, obligatsiyalar, GDR/ADR) investor bazasini kengaytirib, valyuta va foiz stavkalari shoklariga nisbatan chidamlilikni oshiradi. Makro ko'rsatkichlar yaxshilanishi fonida korporativ boshqaruvni kuchaytirish va xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga to'liq o'tish investor ishonchini tizimli ravishda oshiradi. Bu esa kapital bozorida narx kashfiyotini soddalashtirib, emissiyalarni muvaffaqiyatli joylashtirish ehtimolini yuksaltiradi.

O'zbekiston Respublikasida institutsional islohotlar va xususiylashtirish dasturlari aksiyadorlik jamiyatlariga fond bozori orqali sarmoya jalb etishning "drayveri" bo'lib xizmat qilmoqda. 2025–2028 yillarda keng ko'lamli xususiylashtirish bosqichiga kirish haqidagi rasmiy xabarnoma, shuningdek, 2025-yilda davlat va korporativ qimmatli qog'ozlarni yagona hisobga olish tizimiga o'tish rejalari bozor mexanizmlarining uyg'unlashuvini ko'rsatadi. Xorijiy institutsional menejerga ishonib topshirilgan milliy investitsiya fondi aktivlari bo'yicha 2026-yil boshlariga qadar xalqaro bozorlar orqali kamida 25% ulushni IPO/SPO ko'rinishida sotish mandati, listinglar oqimini tezlashtirishi kutilmoqda^[5]. Bunday tashabbuslar nafaqat xususiylashtirish sektor ulushini kengaytiradi, balki xalqaro investorlar uchun kirish to'siqlarini pasaytirib, huquqiy va tartibga solish arxitekturasining prognozlanishini ta'minlaydi. Kapital bozorini rivojlantirish bo'yicha strategik yo'nalishlar (regulyatorning kuchaytirilgan vakolati, emissiya jarayonlarining soddalashuvi, kotirovka talablari

modernizatsiyasi) bilan uyg'un bo'lsa, emissiya risklari pasayadi. Bu fond bozori orqali jalb etilgan mablag'larning real sektorga samarali transformatsiyasini ta'minlab, korporativ qiymat yaratishning shaffofligi va hisobdorligini oshiradi. Shuningdek, davlat ulushlari qisqarishi fonida free-float kengayishi indeks fondlari va passiv oqimlarni jalb qilish imkonini kengaytiradi. Shu tariqa, bozor intizomi kuchayadi, mulkchilik va nazorat mexanizmlari bozor tamoyillariga yaqinlashadi.

Aksiyadorlik jamiyatlari uchun fond bozori orqali investitsiya jalb qilishning muvaffaqiyati uch omil kesishmasida belgilanadi: xalqaro siklik vaziyat, ichki bozor infratuzilmasi va korporativ boshqaruv sifati. Xalqaro sikl bo'yicha TTXI oqimlarining pasayishi fonida aksiyalar bozorining chuqurlashuvi (kapitalizatsiya hajmi va savdo aylanmasi o'sishi) investorlar uchun likvid "ko'priq" vazifasini bajaradi. Ichki infratuzilmada market-meykerlik, indekslash va ma'lumotlar tarqatish tizimlarining yaxshilanishi narx kashfiyoti va bitim xarajatlarini optimallashtiradi. Korporativ boshqaruvda esa mustaqil direktorlar instituti, audit qo'mitalari va XMS/IFRS bo'yicha to'liq vaqtda oshkor etish amaliyoti investor ishonchini oshiradi, diskont stavkalaridagi "xavf premiyasi"ni kamaytiradi. Strategik jihatdan, aksiyadorlik jamiyatlari uchun bosqichma-bosqich free-float oshirish, tematik/ESG indekslarga kirish va mahalliy pensiya hamda sug'urta fondlarini jalb etish "uzun pul"ni shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Aksiyadorlik jamiyatlariga fond bozori orqali investitsiyalarni jalb etish iqtisodiy modernizatsiya va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim omil sifatida qaralmoqda, chunki bu jarayon kapitalning samarali aylanishini ta'minlab, iqtisodiyotda erkin moliyaviy resurslar taqsimotini tezlashtiradi. Jahon banki tadqiqotlariga ko'ra, rivojlangan mamlakatlarda aksiyadorlik jamiyatlari kapitalning asosiy manbalaridan biri sifatida fond bozorini tanlab, iqtisodiy o'sishning barqarorligini ta'minlagan^[6]. Shuningdek, iqtisodchi R.Levine o'z tadqiqotlarida moliya bozorlari orqali investitsiyalarni jalb etish kompaniyalar innovatsion faoliyatini kuchaytirishini va bozor intizomini oshirishini ta'kidlagan^[7]. Shu nuqtai nazardan, O'zbekistonda ham aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy mustaqilligi va raqobatbardoshligini ta'minlashda fond bozori imkoniyatlarini kengaytirish strategik ahamiyat kasb etadi.

Fond bozori orqali investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlari aksiyadorlik jamiyatlari uchun uzoq muddatli kapital manbai bo'lib, ular moliyaviy risklarni diversifikatsiya qilish imkonini beradi. IMF hisobotlarida qayd etilishicha, kapital bozorining rivojlanishi nafaqat yirik kompaniyalar, balki kichik va o'rta biznes subyektlari uchun ham moliyaviy resurslarni jalb etish imkoniyatini kengaytiradi^[8]. A.Demirgüç-Kunt va R.Levine tadqiqotlariga ko'ra, fond bozorlari

orqali investitsiyalar oqimini oshirish aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy shaffoflikni ta'minlaydi va xorijiy investorlar uchun ishonchli muhit yaratadi^[9]. Bu esa O'zbekiston sharoitida, xususan, aksiyadorlik jamiyatlarining xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini ta'minlash uchun muhimdir.

Aksiyadorlik jamiyatlariga fond bozori orqali investitsiyalarni olib kirish bozor ishtirokchilarining huquqiy himoyasini mustahkamlash bilan chambarchas bog'liqdir, chunki investorlarning manfaatlarini kafolatlash ularning kapital kiritish qarorlarida hal qiluvchi omil hisoblanadi. OECD tahlillarida ta'kidlanishicha, fond bozorida korporativ boshqaruvning samarali mexanizmlari investitsion oqimlarni barqarorlashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi^[10]. O'zbekiston olimlari ham bu borada, xususan, S.Elmirzayev o'z ilmiy ishlarida fond bozori orqali kapital jalb etish jarayonida shaffoflik va axborot ochiqligini oshirish zarurligini alohida qayd etgan^[11]. Shu bois, korporativ boshqaruv standartlarini xalqaro talablarga moslashtirish orqali investitsion jozibadorlikni kuchaytirish mumkin.

Bundan tashqari, aksiyadorlik jamiyatlari uchun fond bozori orqali investitsiyalarni jalb qilish ularning moliyaviy barqarorligini oshirish bilan birga, milliy iqtisodiyotda kapital bozorining rolini ham kengaytiradi. UNCTAD hisobotlariga ko'ra, kapital bozorining rivojlanishi mamlakatning xalqaro reytingini oshirishda bevosita ta'sir ko'rsatadi va investitsiya oqimlarini jalb qilishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi^[12]. Shuningdek, iqtisodchi S.Ross o'z tadqiqotlarida kapital bozori orqali resurslarni jalb etish kompaniyalarning nafaqat moliyaviy barqarorligini, balki ularning innovatsion loyihalarni amalga oshirish qobiliyatini ham oshirishini ko'rsatgan^[13]. Bu esa aksiyadorlik jamiyatlarining uzoq muddatli rivojlanish strategiyalarini qo'llab-quvvatlaydi.

Aksiyadorlik jamiyatlari uchun fond bozori orqali investitsiyalarni jalb etish nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega, chunki bunday jarayon aholi jamg'armalarini iqtisodiyotga jalb etadi. Jahon banki hisobotida qayd etilishicha, fond bozori orqali amalga oshiriladigan investitsiyalar moliyaviy resurslarning milliy iqtisodiyotda qayta taqsimlanishini tezlashtirib, iqtisodiy o'sishga turtki beradi^[14]. O'zbekistonlik iqtisodchi A.Karimovning ta'kidlashicha, fond bozori orqali investitsiyalarni kengaytirish aholining moliyaviy savodxonligini oshirish va jamiyatda kapitalga egalik madaniyatini rivojlantirishga ham xizmat qiladi^[15]. Shu bois, aksiyadorlik jamiyatlariga investitsiyalar oqimini kuchaytirish jamiyatning moliyaviy madaniyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Yana bir muhim jihat shundaki, fond bozorining rivojlanishi aksiyadorlik jamiyatlariga xorijiy investorlar oqimini jalb etish imkonini beradi, bu esa milliy iqtisodiyotning global moliyaviy tizimga integratsiyasini kuchaytiradi. EBRD hisobotlarida qayd etilishicha, fond bozoriga kirish xorijiy kapitalni jalb etishda

shaffoflik va kafolatlar darajasi bilan bevosita bog'liqdir^[16]. O'zbekiston olimlaridan S.Omonov o'z tadqiqotlarida xalqaro investitsion oqimlarni kengaytirishda fond bozori infratuzilmasini takomillashtirish va elektron savdo tizimlarini rivojlantirishning ahamiyatini alohida ta'kidlagan^[17]. Demak, aksiyadorlik jamiyatlari uchun xalqaro kapital bozorlariga integratsiya qilish milliy iqtisodiyotning jozibadorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, aksiyadorlik jamiyatlariga fond bozori orqali investitsiyalarni jalb qilish O'zbekistonning iqtisodiy modernizatsiyasi, moliyaviy barqarorligi va xalqaro raqobatbardoshligini ta'minlashda hal qiluvchi omillardan biridir. Bunda xalqaro tajribani chuqur o'rganish, huquqiy-me'yoriy bazani mustahkamlash va investorlarning manfaatlarini himoya qilish mexanizmlarini takomillashtirish zarur. Ilmiy tadqiqotlar va xalqaro tashkilotlar hisobotlari ko'rsatadiki, fond bozorining rivojlanishi aksiyadorlik jamiyatlari uchun barqaror kapital manbai yaratadi va ularning uzoq muddatli rivojlanish strategiyalarini qo'llab-quvvatlaydi. Shu bois, O'zbekiston sharoitida fond bozori orqali investitsiyalarni jalb etish mexanizmlarini rivojlantirish milliy iqtisodiyotning investitsion jozibadorligini oshirishning eng samarali yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolaning metodik bazasini aksiyadorlik jamiyatlariga fond bozori orqali investitsiyalarni olib kirish imkoniyatlarini chuqur o'rganishga qaratilgan ilmiy-uslubiy yondashuvlar tashkil etib, bunda iqtisodiy jarayonlarning nazariy va amaliy jihatlarini kompleks tahlil qilishga alohida e'tibor qaratildi. Xususan, investitsion oqimlarning dinamikasini aniqlashda iqtisodiy-statistik uslublar, moliyaviy ko'rsatkichlarni baholashda tahlil va sintez metodlari, investitsion muhitga ta'sir etuvchi omillarni ajratishda guruhlash va taqqoslash usullaridan keng foydalanildi. Shuningdek, fond bozori mexanizmlarini grafik modellashtirish orqali vizual talqin qilish, iqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklarni aniqlash uchun korrelyatsiya va regressiya tahlillarini qo'llash ilmiy izlanishlarning samaradorligini oshirdi. Mazkur metodlar nafaqat investitsion jarayonlarning holatini baholash, balki ularning istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlarini aniqlashda ham muhim nazariy-amaliy asos bo'lib xizmat qildi. Shu jihatdan, maqola metodologiyasi investitsion jozibadorlikni oshirish bo'yicha ilmiy xulosalar chiqarish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda ishonchli poydevor vazifasini o'tadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Milliy iqtisodiyotdagi investitsiyalar olib kirishda biznes subyektlari alohida o'ringa egadir. Jumladan, aksiyadorlik jamiyatlari — bu xo'jalik yurituvchi

subyektlarning huquqiy shakli bo'lib, ularning ustav kapitali ma'lum miqdordagi aksiyalarga bo'lingan bo'ladi va bu aksiyalar fond bozorida erkin muomalaga chiqariladi. Fond bozori esa o'z navbatida, investorlar bilan emitentlar o'rtasida moliyaviy vositachilikni amalga oshirib, bo'sh pul mablag'larini real iqtisodiy loyihalarga yo'naltirishga xizmat qiladi. Shu jihatdan, aksiyadorlik jamiyatlariga investitsiyalarni olib kirish imkoniyatlari nafaqat korporativ kapitalni kengaytiradi, balki ularning bozor kapitallashuvini ham oshiradi. Bunday imkoniyatlar xalqaro moliya institutlari tomonidan yuqori baholanib, ular mamlakatning iqtisodiy rivojlanish darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Kapitalning fond bozori orqali jalb etilishi jamiyatlarda zamonaviy boshqaruv standartlarini joriy etish va korporativ shaffoflikni ta'minlashni taqozo etadi. Demak, aksiyadorlik jamiyatlari va fond bozori o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik iqtisodiy barqarorlikning muhim omili sifatida maydonga chiqadi.

Investitsiyalarni aksiyadorlik jamiyatlariga olib kirish fond bozori orqali amalga oshirilganda, ularning moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyoji tezroq va samaraliroq qondiriladi. Bu jarayon bir tomondan aksiyadorlarning daromad olish imkoniyatlarini kengaysa, ikkinchi tomondan jamiyatning ishlab chiqarish quvvatlarini oshirishga zamin yaratadi. Fond bozori mexanizmlarining rivojlanganligi investorlarning ishonchini mustahkamlab, yangi kapital oqimlarini shakllantiradi. Shu bilan birga, aksiyadorlik jamiyatlarining aksiyalarni chiqarish orqali kapital jalb etishi iqtisodiyotda resurslar taqsimotini optimallashtiradi. Investorlar tomonidan kiritilgan mablag'lar jamiyatning texnologik yangilanishi, yangi mahsulot ishlab chiqarish va eksport salohiyatini kengaytirishga xizmat qiladi. Natijada, fond bozori va aksiyadorlik jamiyatlari o'rtasidagi uzviy bog'liqlik milliy iqtisodiy o'sishning drayveriga aylanadi.

Fond bozori orqali investitsiyalarni olib kirishning asosiy afzalliklaridan biri — bu moliyaviy resurslarning uzoq muddatli va barqaror manbasini shakllantirishdir. Aksiyadorlik jamiyatlari o'z aksiyalarini sotish orqali mablag' to'playdi va bu mablag'larni ishlab chiqarish, infratuzilma yoki ilmiy-texnik loyihalarga yo'naltiradi. Bunday jarayon iqtisodiyotning real sektori bilan moliya sektori o'rtasida mustahkam ko'prik vazifasini bajaradi. Investorlar uchun esa fond bozori nafaqat daromad manbai, balki risklarni diversifikatsiya qilish imkoniyati hamdir. Shu bois, aksiyadorlik jamiyatlariga investitsiya kiritishning xavf va foyda nisbatini to'g'ri baholash iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. Aksiyadorlar tomonidan kiritilgan mablag'lar o'z navbatida kompaniyaning innovatsion faolligini oshirib, uning bozor qiymatini sezilarli darajada yuksaltiradi.

Moliyaviy bozorlarning rivojlanishida institutsional investorlarning roli juda muhim bo'lib, ular aksiyadorlik jamiyatlariga fond bozori orqali investitsiyalarni samarali jalb etishga yordam beradi. Pensiya jamg'armalari, sug'urta kompaniyalari va investitsiya fondlari kabi yirik subyektlar jamiyat aksiyalariga

sarmoya kiritish orqali ularning moliyaviy barqarorligini oshiradi. Bunday investorlar uzoq muddatli strategik hamkor sifatida nafaqat kapital, balki boshqaruv madaniyatini ham olib kiradi. Natijada, aksiyadorlik jamiyatlari o'z faoliyatini xalqaro standartlarga moslashtirish va shaffof moliyaviy hisobot yuritishga majbur bo'ladi. Bu jarayon aksiyalarning likvidligini oshirish, ularni ikkilamchi bozor orqali qayta sotish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shunday qilib, institutsional investorlar va fond bozori o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik aksiyadorlik jamiyatlarining barqaror rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

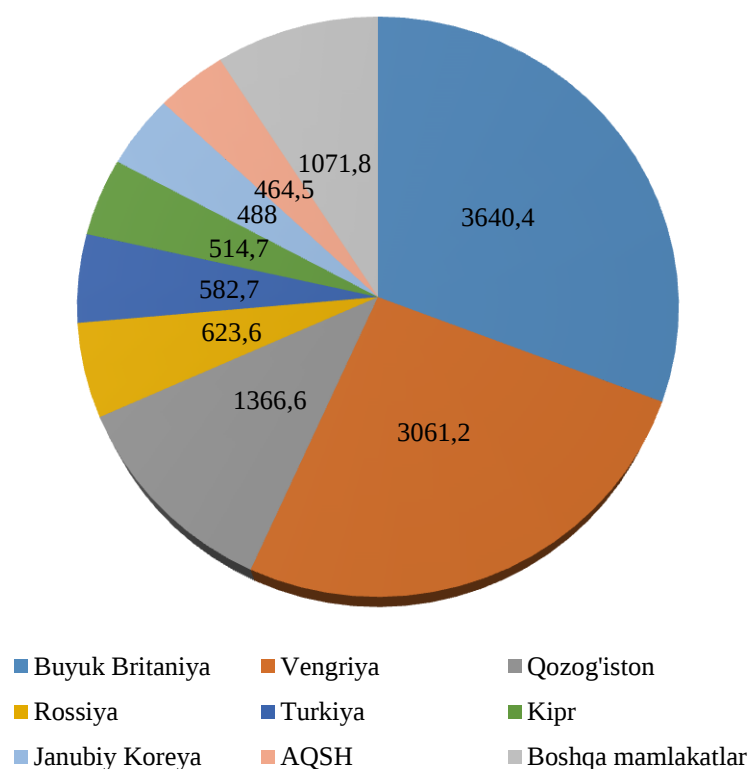
1-jadval

Aksiyadorlik jamiyatlariga fond bozori orqali investitsiyalarni olib kirish imkoniyatlari

Yo'nalishlar	Asosiy imkoniyatlar	Iqtisodiy ta'sir	O'zaro bog'liqlik va natija
Moliyaviy resurslarni jalb etish	Aksiyalarni birlamchi va ikkilamchi bozorga chiqarish orqali kapital oqimlarini kengaytirish	Jamiyatlarning ishlab chiqarish hajmi oshadi, likvidlik darajasi kuchayadi	Kapital bozorining rivojlanishi → iqtisodiy barqarorlik mustahkamlanadi
Korporativ boshqaruvni takomillashtirish	Investorlar ishonchini oshirish maqsadida shaffof hisobot yuritish, xalqaro standartlarga moslashish	Boshqaruv samaradorligi oshadi, korrupsiya xavfi kamayadi	Shaffoflik va hisobdorlik → investitsion jozibadorlik ortadi
Innovatsion rivojlanish	Jalb etilgan mablag'larni ilmiy-tadqiqot ishlari va yangi texnologiyalarni joriy etishga yo'naltirish	Mahsulot sifati va raqobatbardoshlik oshadi	Innovatsion faoliyat → bozor kapitallashuvi kengayadi
Xalqaro integratsiya	Chet ellik investorlar uchun qulay muhit yaratish va xalqaro fond bozorlariga chiqish	Transmilliy kapital oqimlari jalb qilinadi, eksport salohiyati oshadi	Global integratsiya → milliy iqtisodiyotga investitsion oqim ko'payadi
Infratuzilmani rivojlantirish	Birja faoliyatini modernizatsiya qilish, reyting agentliklari va mustaqil auditorlik xizmatlarini rivojlantirish	Investorlarning ishonchi mustahkamlanadi	Infratuzilma yuksalishi → investitsiyalar oqimi jadallashadi
Davlat qo'llab-quvvatlashi	Soliq imtiyozlari, huquqiy kafolatlar, investorlarni himoya qilish mexanizmlari	Kapitalni jalb etish osonlashadi, risklar kamayadi	Davlat siyosati → fond bozori barqarorligi ta'minlanadi
Ijtimoiy-iqtisodiy samaralar	Yangi ish o'rinlari yaratilishi, aholining daromadlari va investitsion madaniyati o'sishi	Ijtimoiy barqarorlik mustahkamlanadi	Jamiyat farovonligi → iqtisodiy o'sish sur'atlari tezlashadi

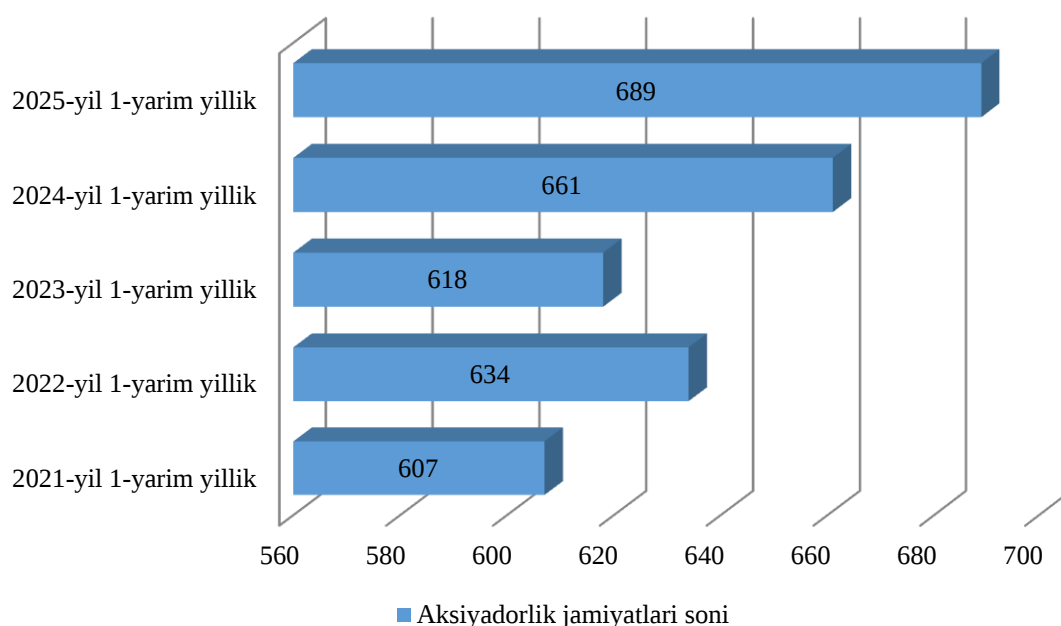
Aksiyadorlik jamiyatlariga fond bozori orqali investitsiyalarni olib kirish imkoniyatlari, avvalo, moliyaviy resurslarni jalb etishning zamonaviy mexanizmlari sifatida namoyon bo'lib, ular korxonalarning ishlab chiqarish hajmini kengaytirish, yangi loyihalarni amalga oshirish va likvidlikni ta'minlashda

muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, aksiyalarning erkin muomalasi korporativ boshqaruv tizimini xalqaro standartlarga yaqinlashtirishga undaydi, bu esa o'z navbatida, investorlarda ishonch uyg'otib, jamiyatning uzoq muddatli barqaror rivojlanishiga asos yaratadi. Jalb etilgan investitsiyalarni innovatsion faoliyatga yo'naltirish, mahsulotlarning sifatini oshirish va yangi texnologiyalarni joriy etish orqali raqobatbardoshlik darajasini yuksaltiradi. Bundan tashqari, chet ellik investorlarning fond bozori orqali mamlakat iqtisodiyotiga kirib kelishi transmilliy kapital oqimlarini faollashtirib, milliy iqtisodiyotning global moliyaviy tizimga integratsiyalashuvini tezlashtiradi. Fond bozori infratuzilmasini modernizatsiya qilish, reyting agentliklari va mustaqil auditorlik xizmatlarini rivojlantirish esa investorlarning huquqiy hamda moliyaviy himoyasini mustahkamlab, bozorning shaffofligini ta'minlaydi. Shu bilan bir qatorda, davlat tomonidan yaratilgan soliq imtiyozlari, huquqiy kafolatlar va qo'llab-quvvatlovchi siyosat risklarni kamaytirib, kapitalni jalb etish jarayonini sezilarli darajada yengillashtiradi. Natijada, fond bozori orqali investitsiyalarni olib kirish ijtimoiy-iqtisodiy samaralarni keltirib chiqarib, yangi ish o'rinlari yaratadi, aholining daromadlarini oshiradi va jamiyatda investitsion madaniyatning shakllanishiga xizmat qiladi.

1-rasm. O'zbekistonda aksiyadorlik jamiyatlari ustav fondidagi xorijiy ulush tuzilmasi 01.07.2025-yil holatiga, mlrd. so'm[18]

O'zbekistonda aksiyadorlik jamiyatlari ustav fondidagi xorijiy ulushlarning 2025-yil 1-iyul holatiga ko'ra tuzilmasini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, eng yirik investor mamlakat sifatida Buyuk Britaniya ajralib turibdi va uning umumiy hajmi 3640,4 mlrd so'mni tashkil etmoqda, bu esa xorijiy kapitalning geografik diversifikatsiyasida ushbu davlatning alohida o'rnini namoyon etadi. Vengriya 3061,2 mlrd so'mlik sarmoya bilan ikkinchi yetakchi investor bo'lib, bu davlatning O'zbekistondagi iqtisodiy islohotlarga bo'lgan ishonchi va kapital qo'yilmalarining barqarorligini tasdiqlaydi. Qozog'istonning 1366,6 mlrd so'mlik ulushi esa Markaziy Osiyo mintaqasida iqtisodiy integratsiya jarayonlarining kuchayib borayotganidan hamda ikki tomonlama iqtisodiy aloqalarning sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilayotganidan dalolat beradi. Shuningdek, Rossiya, Turkiya, Kipr, Janubiy Koreya va AQSH kabi davlatlarning ustav fondidagi sarmoyalari hajmi nisbatan kichik bo'lsa-da, ular investitsion oqimlarning sektorlar bo'yicha diversifikatsiyalashuvini va innovatsion hamkorlik yo'nalishlarining kengayishini ta'minlamoqda.

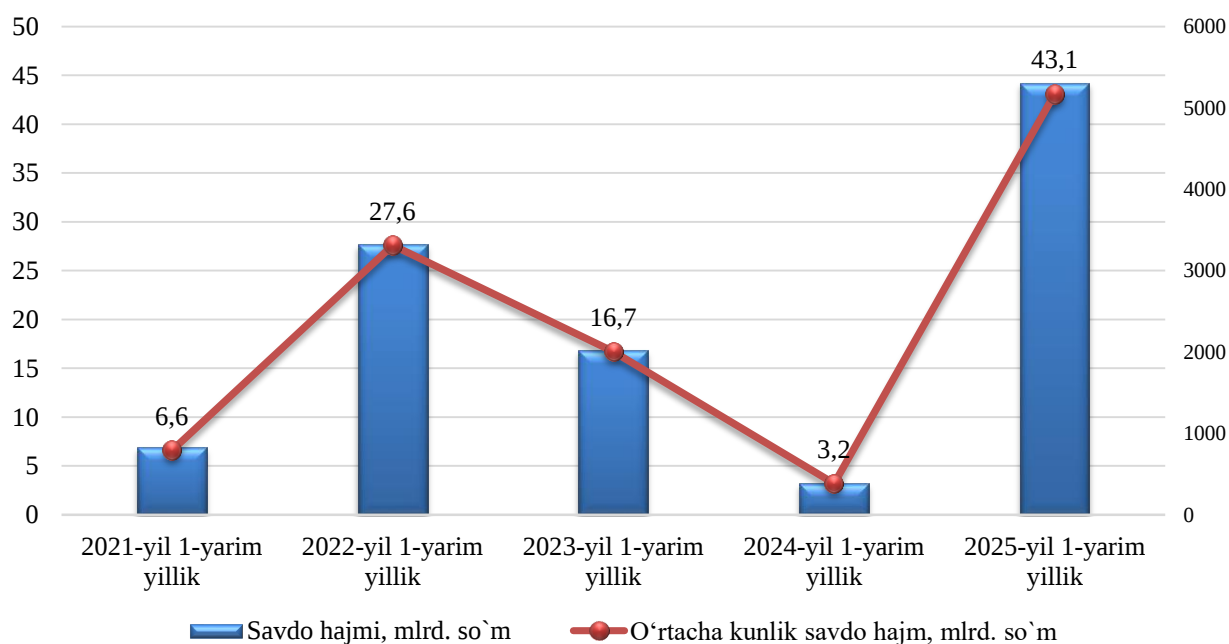

2-rasm. O'zbekistonda aksiyadorlik jamiyatlari soni

O'zbekistonda aksiyadorlik jamiyatlari sonining dinamikasi 2021–2025-yillar oralig'ida barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etmoqda, chunki 2021-yil 1-yarim yillikda qayd etilgan 607 ta jamiyat soni 2025-yilga kelib 689 taga yetgan va bu ko'rsatkich 13,5 foizlik o'sish sur'atini ifodalaydi. Mazkur davr mobaynida 2023-yilda 618 taga qisqarish kuzatilgan bo'lsa-da, keyingi yillarda ko'rsatkichlarning qayta tiklanishi iqtisodiy islohotlarning izchil amalga oshirilganligini va aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatiga qaratilgan rag'batlantiruvchi

mexanizmlarning samarali natija berganini ko'rsatadi. Ayniqsa, 2024–2025-yillarda jamiyatlar sonining tezkor o'sishi mamlakatda korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish, fond bozorini rivojlantirish hamda xususiylashtirish jarayonlarini jadallashtirish bilan bevosita bog'liqdir.

Shuni alohida ta'kidlash kerakki, aksiyadorlik jamiyatlari sonining ortib borishi nafaqat yangi korxonalarning tashkil etilishini, balki mavjud subyektlarning qayta tashkil etilishi va bozor talablariga moslashuvchan tarzda transformatsiyalashuvini ham ifodalaydi. Bunday o'sish tendensiyasi mamlakat iqtisodiyotida raqobatbardoshlikning kuchayishiga, investitsion muhitning yanada yaxshilanishiga va ishlab chiqarish samaradorligining oshishiga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, aksiyadorlik jamiyatlari sonining ko'payishi kapitalning korporativ boshqaruv orqali markazlashuvi va bozor iqtisodiyoti mexanizmlarining chuqurroq ishlashiga turtki bermoqda. Demak, 2021–2025-yillar oralig'idagi statistik ko'rsatkichlar aksiyadorlik jamiyatlarining iqtisodiy tizimdagi ahamiyatini kuchaytirgan holda, ularni milliy iqtisodiyotning investitsion jozibadorligini oshirishda muhim omillardan biriga aylantirmoqda.

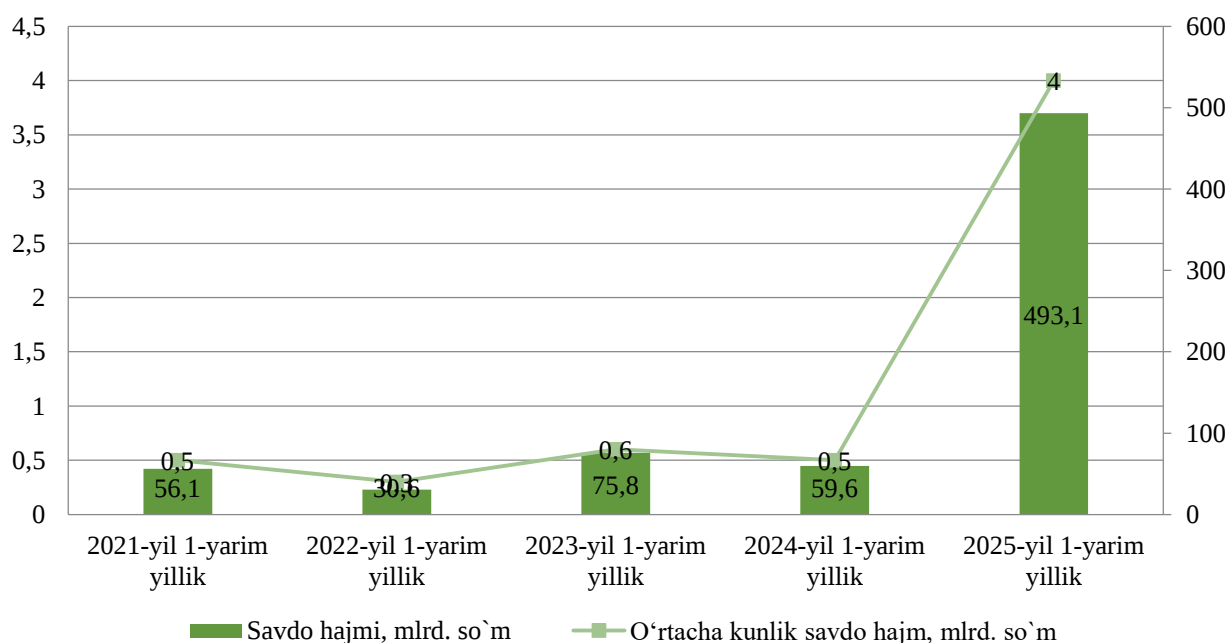

3-rasm. O'zbekistonda aksiya bozorining asosiy ko'rsatkichlari, mlrd. so'm^[19]

O'zbekistonda aksiya bozorining asosiy ko'rsatkichlari 2021–2025-yillar oralig'ida sezilarli darajada o'zgarib, bozorning rivojlanish jarayonlarida barqarorlikdan ko'ra keskin tebranishlarni ko'proq namoyon etdi. 2021-yilda savdo hajmi 829,5 mlrd. so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2022-yilda bu ko'rsatkich qariyb to'rt baravar o'sib, 3316,5 mlrd. so'mga yetdi, bu esa fond bozoriga qiziqishning

keskin ortganidan dalolat beradi. Biroq 2023-yilda savdo hajmining 2016,4 mlrd. soʻmgacha kamayishi investorlar faolligining qisqa muddatli pasayishi va bozorning moslashuv bosqichiga kirganidan darak beradi. 2024-yilda koʻrsatkichlarning yanada keskin tushib ketishi – atigi 385,3 mlrd. soʻmlik savdo hajmida aks etib, bu davrda tashqi iqtisodiy omillar, moliyaviy risklar va ichki tartibga solishdagi qiyinchiliklar taʼsir koʻrsatgan boʻlishi mumkin.

Shunga qaramay, 2025-yilda bozor kutilmagan tarzda yuqori surʼatlar bilan tiklanib, savdo hajmi 5305,4 mlrd. soʻmni tashkil qildi va bu natija soʻnggi besh yil ichida eng yuqori koʻrsatkich sifatida qayd etildi. Oʻrtacha kunlik savdo hajmining ham mutanosib ravishda oʻsib, 2021-yildagi 6,6 mlrd. soʻmdan 2025-yilda 43,1 mlrd. soʻmgacha koʻtarilishi bozor likvidligi oshganidan, aksiyalarga talab kuchayganidan va investorlar ishonchi mustahkamlanganidan darak beradi. Shu bilan birga, bozor koʻrsatkichlaridagi bunday keskin tebranishlar Oʻzbekiston kapital bozorida institutsional islohotlarning izchil davom ettirilishi, investitsion muhitning barqarorligi hamda xalqaro moliya standartlariga moslashuv darajasiga bevosita bogʻliqdir. Demak, 2021–2025-yillar tahlili shuni koʻrsatadiki, aksiyadorlik jamiyatlari uchun fond bozorining imkoniyatlari sezilarli darajada kengayib, kapital jalb etish mexanizmlarining takomillashuviga zamin yaratmoqda.

4-rasm. Oʻzbekistonda obligatsiya bozorining asosiy koʻrsatkichlari, mlrd. soʻm^[20]

Oʻzbekistonda obligatsiya bozorining asosiy koʻrsatkichlari 2021–2025-yillar oraligʻida oʻzgaruvchan dinamikani namoyon etib, bozorning shakllanish jarayonida muayyan bosqichma-bosqich rivojlanish tendensiyasini koʻrsatdi. 2021-

yilda savdo hajmi 56,1 mlrd. soʻmni tashkil etgan boʻlsa, keyingi yil bu koʻrsatkich 30,6 mlrd. soʻmgacha pasayib, investorlarning obligatsiyalarga boʻlgan qisqa muddatli ishonchi kamayganidan dalolat berdi. 2023-yilda esa obligatsiya savdolari yana tiklanib, 75,8 mlrd. soʻmga yetishi moliya bozoridagi barqarorlashtirish choralarining ijobiy samarasini aks ettirdi. Biroq 2024-yilda savdo hajmining 59,6 mlrd. soʻmgacha qisqarishi bozorning hali ham oʻzgaruvchanligidan va muayyan xavf omillarining mavjudligidan dalolat beradi.

Eng eʼtiborga molik jihat shundaki, 2025-yilda obligatsiya bozorida keskin sakrash kuzatilib, savdo hajmi 493,1 mlrd. soʻmga yetib, oʻtgan davr koʻrsatkichlaridan bir necha baravar yuqori natija qayd etildi. Shuningdek, oʻrtacha kunlik savdo hajmi ham 2021–2024-yillar oraligʻida 0,3–0,6 mlrd. soʻm atrofida boʻlib kelgan boʻlsa, 2025-yilda bu koʻrsatkich 4 mlrd. soʻmga yetib, bozor likvidligi keskin oshganidan va institutsional investorlar faolligining ortganidan darak bermoqda. Ushbu tendensiyalar shuni koʻrsatadiki, obligatsiya bozori mamlakat moliya tizimida uzoq muddatli investitsiya resurslarini jalb qilish, aksiyadorlik jamiyatlari va boshqa korxonalarning kapital strukturasi diversifikatsiyalash imkonini kengaytiradi. Oʻzbekiston obligatsiya bozorida 2025-yilgi yuksalish, mamlakatda kapital bozorini rivojlantirish boʻyicha qabul qilinayotgan strategik islohotlarning samarali natijasi sifatida baholanishi mumkin.

2-jadval

Oʻzbekiston fond bozori koʻrsatkichlari boʻyicha korrelatsion jadval (2021–2025-yillar 1-yarim yillik maʼlumotlar asosida)

Koʻrsatkichlar	Aksiyadorlik jamiyatlari soni	Aksiya savdo hajmi (mlrd. soʻm)	Aksiya kunlik oʻrtacha savdo (mlrd. soʻm)	Obligatsiya savdo hajmi (mlrd. soʻm)	Obligatsiya kunlik oʻrtacha savdo (mlrd. soʻm)
Aksiyadorlik jamiyatlari soni	1.000	0.583	0.577	0.781	0.781
Aksiya savdo hajmi (mlrd. soʻm)	0.583	1.000	0.999	0.793	0.796
Aksiya kunlik oʻrtacha savdo (mlrd. soʻm)	0.577	0.999	1.000	0.783	0.785
Obligatsiya savdo hajmi (mlrd. soʻm)	0.781	0.793	0.783	1.000	0.999
Obligatsiya kunlik oʻrtacha savdo (mlrd. soʻm)	0.781	0.796	0.785	0.999	1.000

Korrelatsion jadval tahlili shuni koʻrsatadiki, Oʻzbekistonda aksiyadorlik jamiyatlari soni bilan fond bozori koʻrsatkichlari oʻrtasida oʻrtacha va yuqori darajadagi ijobiy bogʻliqlik mavjud. Xususan, aksiyadorlik jamiyatlari soni bilan

aksiya savdo hajmi o'rtasidagi bog'liqlik 0,58 ni tashkil etib, bu ko'rsatkich korporativ sektor o'sishi va aksiyalar bozoridagi investitsion faollikning o'zaro mutanosib ravishda rivojlanayotganini anglatadi. Shu bilan birga, aksiyalar bo'yicha o'rtacha kunlik savdo hajmi ham aksiyadorlik jamiyatlari soni bilan 0,57 darajada ijobiy bog'langan bo'lib, bu aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatining kengayishi savdo jarayonlariga muntazam ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Eng yuqori natijalar obligatsiya bozori ko'rsatkichlari bilan qayd etilib, aksiyadorlik jamiyatlari soni bilan obligatsiya savdo hajmi va kunlik savdo hajmi o'rtasida 0,78 darajada kuchli korrelyatsiya aniqlangan. Bu holat shuni anglatadiki, aksiyadorlik jamiyatlari sonining ortishi nafaqat aksiyalar bozoriga, balki obligatsiyalar bozorining faollashuviga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Aksiya savdo hajmi bilan kunlik o'rtacha savdo hajmi o'rtasida deyarli mukammal bog'liqlik (0,999) mavjudligi ushbu ko'rsatkichlarning bir-biriga mutanosib harakatlanishini yaqqol ko'rsatadi. Xuddi shunday, obligatsiya savdo hajmi bilan kunlik savdo hajmi ham 0,999 darajada uzviy bog'langan bo'lib, bu obligatsiya bozorining ichki barqarorligini ifodalaydi. Umuman olganda, korrelatsion tahlil shuni ko'rsatadiki, aksiyadorlik jamiyatlari sonining ortib borishi O'zbekiston fond bozorining barcha segmentlariga sezilarli ta'sir ko'rsatib, investitsion jozibadorlikni oshirish va kapital bozorini rivojlantirishning muhim omili bo'lib xizmat qilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Aksiyadorlik jamiyatlariga investitsiyalarni olib kirish imkoniyatlari fond bozori infratuzilmasining rivojlanganlik darajasi bilan chambarchas bog'liqdir. Samarali faoliyat yuritayotgan birja tizimi, mustaqil reyting agentliklari va kuchli huquqiy baza bo'lmasa, investorlarning ishonchini qozonish qiyin bo'ladi. Shu sababli, mamlakat miqyosida fond bozori infratuzilmasini mustahkamlash orqali aksiyadorlik jamiyatlariga kapital jalb etish jarayoni yengillashadi.

Yana bir muhim jihat shundaki, bozor mexanizmlarining ochiqligi va raqobatbardoshligi investitsiya muhitini yanada jozibador qiladi. Bunday sharoitda aksiyadorlik jamiyatlari o'z aksiyalarini muvaffaqiyatli joylashtirib, investorlar bilan samarali hamkorlik o'rnatadi. Shunday qilib, fond bozori infratuzilmasi va aksiyadorlik jamiyatlarining rivojlanishi o'zaro bog'liq holda iqtisodiy taraqqiyotga hissa qo'shadi.

Fond bozori orqali investitsiyalarni jalb etish jarayonida davlatning tartibga soluvchi va qo'llab-quvvatlovchi siyosati alohida ahamiyat kasb etadi. Huquqiy kafolatlar, soliq imtiyozlari va investorlarni himoya qiluvchi mexanizmlar mavjud bo'lmaganda, aksiyadorlik jamiyatlari kerakli hajmdagi kapitalni jalb etishda qiyinchiliklarga duch keladi. Davlat tomonidan yaratilgan qulay investitsion muhit esa chet ellik investorlarning mamlakat bozoriga kirib kelishini jadallashtiradi. Bu esa o'z navbatida aksiyadorlik jamiyatlarining xalqaro moliya tizimiga

integratsiyalashuvi uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Natijada, aksiyadorlik jamiyatlari global raqobat sharoitida faoliyat yurita oladigan darajaga ko'tariladi. Demak, davlat siyosati, fond bozori infratuzilmasi va aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion faolligi o'zaro bog'liq bo'lib, milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlaydi.

O'zbekistonda aksiyadorlik jamiyatlari sonining izchil o'sishi fond bozori faoliyatiga bevosita ta'sir etib, ayniqsa aksiyalar bozorida savdo hajmining keskin ko'tarilishi investitsion muhitning jozibadorligini oshirganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, 2022-yildagi yuqori ko'rsatkichdan so'ng 2024-yilda qisqarish kuzatilgani, bozor kon'yunkturasining o'zgaruvchanligi va investorlarning kutilmalariga mos ravishda harakat qilish zarurligini anglatadi.

Obligatsiya bozorining 2025-yildagi keskin o'sishi, bu yo'nalishning investorlarga uzoq muddatli, nisbatan barqaror daromad manbai sifatida qiziqish uyg'otayotganidan dalolat beradi. Ushbu tendensiya kapital bozorining chuqurlashuvi, korporativ obligatsiyalar ulushining ortishi va davlat tomonidan amalga oshirilayotgan institutsional islohotlarning ijobiy samarasini aks ettiradi.

Umuman olganda, 2021–2025-yillar bo'yicha fond bozorining rivojlanish ko'rsatkichlari shuni ko'rsatadiki, aksiyalar bozorida qisqa muddatli keskin o'zgarishlar kuzatilgan bo'lsa, obligatsiyalar bozorida 2025-yilda sifat jihatdan yangi bosqich kuzatildi. Bu esa aksiyadorlik jamiyatlari uchun fond bozori orqali investitsiyalarni jalb etish imkoniyatlari tobora kengayib borayotganini, ammo barqarorlikni ta'minlash uchun ham huquqiy, ham institutsional mexanizmlarni yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. UNCTAD. World Investment Report 2024: Investment Facilitation for Sustainable Development. – New York, Geneva: United Nations, 2024. – P. 1–230.
2. UNCTAD. Global Investment Trends Monitor. – New York, Geneva: United Nations, 2024. – Issue 42. – P. 1–25.
3. World Federation of Exchanges. Market Highlights: Full Year 2024. – London: WFE, 2025. – P. 1–12.
4. Respublika fond birjasi "Toshkent". 2024 yil yakuniy hisobot va matbuot relizi. – Toshkent: RFB, 2025. – P. 1–20.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2025-yil uchun xususiylashtirish dasturi to'g'risida" Farmoni, 21.04.2025 yildagi PF-70-son
6. Jahon banki. Doing Business 2020. – Washington D.C., 2020.
7. Levine R. Finance and Growth: Theory and Evidence // Handbook of Economic Growth. – Elsevier, 2005. – P. 865–934.
8. IMF. World Economic Outlook. – Washington D.C., 2022.

9. Demirgüç-Kunt A., Levine R. Finance, Financial Sector Policies, and Long-Run Growth // Jahon banki Policy Research Working Paper. – 2008. – No. 4469.
10. OECD. Investment Policy Review: Central Asia. – Paris, 2021.
11. Elmirzaev, S. E. "Organizational features of dividend policy and issues of improvement." International Finance and Accounting 2 (2016).
12. UNCTAD. World Investment Report 2021. – Geneva, 2021.
13. Ross S. The Determinants of Financial Structure: The Incentive-Signalling Approach // Bell Journal of Economics. – 1977. – Vol. 8(1). – P. 23–40.
14. Jahon banki. Global Investment Competitiveness Report. – Washington D.C., 2023.
15. Karimov A. O 'zbekiston fond bozorida investorlarning pul mablag 'larini jalb qilish mexanizmlaridan foydalanish //YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT. – 2023. – T. 1. – №. 8.
16. EBRD. Transition Report 2021/22: System Upgrade. – London, 2021.
17. Омонов, Сардор Ўлмасович. "Капитал бозорида институционал инвесторлар фаолиятини тартибга солишнинг хориж тажрибаси." Экономика и финансы (Узбекистан) 8 (144) (2021): 33-38.
18. <https://uzcsd.uz/api/Website/GetPdfById2933>
19. <https://www.uzse.uz/analytics>
20. <https://www.uzse.uz/analytics>